అచ్చమ్మ కల

-డా. వాసా ప్రభావతి

"ఆహుం! ఆహుం! ఆహుం!"

ఆ ముగ్గురు శ్రమజీవుల కంఠ నాళము నుండి ఉబికివస్తున్న ప్రణవ నాదాలు అవి.

ఆ ముగ్గురమ్మలు రూపమెత్తిన ధాన్యలక్ష్ముల్లా ధాన్యం దంచుతూనే ఉన్నారు.

"పొద్దుగాల మొదలెట్టినామాయె! పొద్దు నడినెత్తి మీద కొచ్చేసిందాయె! ఓ ముద్ద తిని తిరిగి పోటేత్తేపోయే!"

"ఎర్రచ్చమ్మా! నూ సెప్పినాది నిజమే! ఈరమ్మా! లెగు!"

తోట అచ్చమ్మ మాటలకి ఆ ఇద్దరూ పోటాపారు. రోకళ్ళు మూడూ పక్కగా గోడవార పెట్టారు.

ముగ్గురూ పెరట్లోకి వచ్చారు. తెచ్చుకున్న మూటలు విప్పారు. జర్మన్ సిల్వరు కంచాల్లో అన్నం, ఉల్లిపాయ తొక్కు వేసుకుని తిన్నారు. ఇంటి యజమానురాలు అక్కడ పెట్టిన మంచినీళ్ళ చెంబు అందుకున్నారు. చెంబులో నీళ్ళు నోట్లో ఎత్తి పోసుకుని గటగటా తాగేశారు. తిన్న సిల్వరు పళ్ళాలు కడిగేసి తిరిగి బట్టల్లో చుట్టి వారగా పెట్టుకున్నారు.

ఎర్రచ్చమ్మ మొల సంచీలో నుంచి చిన్న పొగాకు చుట్ట తీసింది.

"అగ్గి పెట్టె కూడా!" అంది వీరమ్మ.

"దానికేటి నాకాడ ఉంది" వీరమ్మ తన మొల సంచీలో నుంచి మరో చుట్ట అగ్గి పెట్టె తీసింది.

"నీకాడ లేదా సుట్టా! నేనియ్యనా?"

"నాకాడా ఉన్నదిలే?" తోటచ్చమ్మ కూడా మొల్లో దోపుకున్న సంచీలోంచి చుట్ట తీసింది.

ముగ్గురూ అక్కడ నుంచి పెరట్లో ఉన్న చెట్ల చాటుకు వెళ్ళారు. చుట్టలు వెలిగించారు. నోట్లో పెట్టుకుని గుప్పుగుప్పున పొగ వదలడం మొదలుపెట్టారు. ఎర్రచ్చమ్మకు అలా చుట్ట కాల్చడం అంత సంతృప్తి లేదు. చుట్ట కాలే భాగం నోట్లో పెట్టుకొని పొగంతా నోట్లో బంధిస్తుంది. తరువాత ఆ పీక నోట్లోంచి తీసి గుప్పుగుప్పున రైలు ఇంజనులా పొగ వదులుతుంది.

ఆ ఇంటి పిల్లలే కాదు. పొరుగింటి పిల్లలు కూడా వచ్చి చాటు నుంచి ఆ ముగ్గుర్నీ వింతగా చూస్తారు.

"ఒరేయ్! చూశారా ఎలా కాలుస్తున్నారో!"

"అవున్రా! అబ్బో అంత పొగ వస్తుందేటి?"

"అమ్మో! వీళ్ళు ఆడవాళ్ళు కాదురోయ్?"

"ఈ దంపుల్లాళ్ళు ఇంతేరా?"

బడి నుంచి ఇంటికి వచ్చిన పిల్లలు చాటుగా వారిని చూస్తూ ఉంటారు. వారికి అదో విచిత్రం. అదో ఆశ్చర్యం. ఆ విచిత్రం వారికి ఆనందం.

"వాళ్ళనేం చూస్తార్రా! రండి! లోపలికి!"

ఆ యింటావిడ కేకెయ్యడంతో పిల్లలంతా పరుగెత్తుతూ లోపలికి వచ్చేశారు.

చెట్ల చాటు నుంచి వస్తున్న ఆ పొగను ఆవిడ చూసి నవ్వుకుంది. వడ్లు దంపడానికి వచ్చినప్పుడల్లా వాళ్ళు ఆ పని చెయ్యడం ఆవిడ చూస్తూనే ఉంటుంది. అయినా ఆవిడ చూసినప్పుడల్లా నవ్వుకుంటూనే ఉంటుంది.

"ఆహుం! ఆహుం! ఆహుం!" చుట్ట కాల్చిన చేతులు, మూతి కడుక్కుని తిరిగి పోటు వెయ్యడం ప్రారంభించారు ఆ ముగ్గురూ. వారికి పాటలు రావు. జ్వరం వస్తే బాధతో మూలుగుతారు. ఇది బాధ కాదు. ఆనందమూ కాదు. ఇష్టంతో కష్టపడే ఓ అనిర్వచనీయ శబ్ద తరంగమది.

ఇప్పుడు రోకళ్ళు ఒకదానితో ఒకటి సరితూగుతూ పడుతున్నాయి. ఆ ముగ్గురు చేతుల్లోని రోకళ్ళు ఆకాశంలోకి లేస్తూ కిందికి దిగి నేల రాతి గుంటలోకి పడుతున్నాయి. వడ్లను కాళ్ళతో ఆ గుంటలోకి తోస్తున్నారు. కనురెప్పలు ఎత్తి కిందికి వాల్చే లోపల మూడు రోకళ్ళు ఒకదాని తరువాత ఒకటి వడ్ల గుంటలో పడుతున్నాయి. ఆ ముగ్గురూ కలిస్తేనే ఒక యంత్రం. అది ఇంధనంతో నడవదు. వారి కాళ్ళు, చేతులతో వడ్లు దంచే మిల్లులా నడుస్తున్నాయి. ఆ ముగ్గురికీ విసుగు రాదు. అదో ఆనందం. ఓ 20 సం.ల నుంచి అలా వాళ్ళు ధాన్యం దంపుతూనే ఉన్నారు. ఊళ్ళో వాళ్ళకి దంపుళ్ళాళ్ళు అనే పేరు. అది వృత్తిపరంగా వచ్చిన పేరు. ఆ మాట వారికి ఆనందమే. ప్రతి ఇరవై, నెల రోజులకు ప్రతి ఇంట్లోను ధాన్యం దంచవలసి వస్తూనే ఉంటుంది. పంట చేలు ఉన్న వారి ఇళ్ళల్లోనే ధాన్యలక్ష్మి గాదుల్లో విశ్రాంతి తీసుకుంటుంది. భూములు లేని వారు దుకాణాల్లో బియ్యం కొనుక్కుంటారు. అక్కడ బియ్యం ఖరీదు చాలా ఉంటుంది. ఎంత ధర పెట్టినా బియ్యం నాసిరకంగా ఉంటాయి. పైగా కొత్త ధాన్యం వచ్చే రోజుల్లో పాత బియ్యం ధరతో కొత్త బియ్యం అంటగడతారు. ఎంత తక్కువ నీరు ఎసరుపెట్టినా అన్నం చిమిడి ముద్దవుతుంది. ఇది దుకాణదారుల మాయ. పాపం కొనుక్కున్న వారు లబోదిబోమన్నా పట్టించుకునే వారుండరు.

ధాన్యం పంట ఉన్న ఆసామీలు పాత ధాన్యం నిల్వ ఉంచుకుంటారు. కొత్త ధాన్యంతో గాదెలు నింపుకుంటారు. మరీ పాత ధాన్యం, పురిటి బాలింతలకు, రోగులకు పత్యం వంట కోసం దంపించుకుని దాచుకుంటారు.

3 గంటలకు ఆ ముగ్గురూ ధాన్యం దంచడం పూర్తి చేసారు. బైట వరండాలో దంచిన ధాన్యం చేటలతో తెచ్చి చెరగడం మొదలుపెట్టారు. దంచిన ధాన్యం చెరిగి చిట్టు, తవుడు వేరు చెయ్యాలి. తెల్లగా బియ్యం అప్పుడు చేతుల్లో కనబడతాయి. వాటిని మెరుగుపెట్టడానికి రాతి రోళ్ళలో మరోసారి దంచుతారు. మరోసారి చెరుగుతారు.

వీళ్ళు చేటల్లో పోసి బియ్యం చెరుగుతుంటే వీళ్ళ వేళ్ళు చేటల అడుగున తాకి మరో విచిత్ర శబ్దం వస్తుంది. ఆ శబ్దం ఏ వాయిద్యాన్ని అనుకరించదు. అలాగే వీరు రాతి రోళ్ళల్లో పోటు వేస్తుంటే ఆ శబ్దం కూడా మరీ వింతగా వినిపిస్తుంది. బృందావనిలో పిల్లన గ్రోవులు గావు. నదీ తరంగాల మృదంగ నాదాలు లేవు. వీనులకు విందు గొలిపే మానవశ్రమ శక్తికి ప్రతీకగా వినిపించే శ్రవణానందకర మధుర నాదమది.

వాళ్ళు ఆరు బయట అలా బియ్యం చెరుగుతుంటే పిచ్చుకలు ఆ చేటలోని బియ్యం నోట కరుచుకుపోవాలనుకుంటాయి. బియ్యం ముక్కుపుటాలతో అందుకోలేక వారి తలలమీద ఎగురుతున్నాయి. మరికొన్ని రకాల పిట్టలు మనుష్యులతో అంత సంబంధాలు లేక భయంతో కొంచెం పై నుంచి ఎగురుతున్నాయి. చెట్ల మీద కాకులు కావు కావుమంటూ ఎగురుతున్నాయి. నేల మీద పడ్డ నూకల్ని ఏరుకోడానికి కోడి పిల్లలతో వాళ్ళ చుట్టూ తిరుగుతోంది. కోడి పిల్లలయితే మధ్య మధ్యలో వాళ్ళ కాళ్ళకి అడ్డుపడుతున్నాయి.

అది చూసిన వీరమ్మ చేటలో వెనకకున్న తవుడుతో కలిసిన నూకల్ని నేల మీద ఓ వారగా పోసింది. కోడి పిల్లలు అటు పరుగెత్తాయి. ఎక్కడ నుంచీ తలను వయ్యారంగా ఊపుకుంటూ కోడి పుంజు అక్కడకు చేరింది.

అక్కడ చేరిన పిల్లలు వాటిని తరుముకుంటూ పరుగులు పెడుతున్నారు. ఆ చిన్నారులకు అదో వినోదం.

చీకటి పడేవేళకు అన్ని పనులు పూర్తి చేశారు.

వీరమ్మ బియ్యం కుంచంతో కొలిచి డబ్బాలో పోసింది. ఇంటావిడ ఓ ముక్కాలి పీట వేసుకుని ఎదురుగా ఠీవిగా కూర్చుంది. యజమానురాలికి పెత్తనం చేసే ఠీవి అదే వచ్చేస్తుంది.

ఎర్రచ్చమ్మ నూకలు కొలిచి వెదురు పేళ్ళ బుట్టలో పోసింది. తోటచ్చమ్మ ఆ నేలంతా తుడిచి శుభ్రం చేసింది. చిట్టూ తవుడూ వేరువేరు బస్తాలకెత్తింది. అప్పుడే పాలేరు వచ్చి చిట్టు, దవుడు కలిపి పశువులకు మేతగా వెయ్యడానికి వెళ్ళాడు.

ఆ ముగ్గురికి రావలసిన కూలి బియ్యం కొలుచుకున్నారు. కొన్ని నూకలు కూడా కొలిపించింది ఆవిడ. మొదట్లో కూలికి వడ్లే కొలిచి యిచ్చేవారు. వాటిని దుకాణంలో అమ్ముకుని డబ్బులు తీసుకునేవారు. కాని ఇప్పుడు బియ్యమే పుచ్చుకుంటున్నారు.

"రెండు రోజులు పోయాక నూకలు నానపెట్టి పిండి దంచాలి!" యజమానురాలు తిరిగి పనిచెప్పింది.

ఆ ముగ్గురూ 'సరే' అన్నట్టుగా తలలూపుతూ 'ఇగ ఎడతామమ్మా!' అన్నారు. ఆ వూళ్ళో 'దంపుళాళ్ళు' అంటే ఆ ముగ్గురే.

పదిహేను రోజుల నుంచి వరుసగా వడ్లు దంచడానికి వెడుతూనే ఉన్నారు. ముగ్గురిలో తోట అచ్చమ్మ వయసులో పెద్దది. పైగా కాస్త పొడవరి. దానికి తగిన వళ్ళు ఉంది. ఎత్తరి వాళ్ళకి కాస్త అలసట ఎక్కువంటారు. ఆమెకు అదే జరిగింది. భుజాలు, నడుములు ఒకటే పోట్లు. వాటికి సాయం కాస్త జ్వరం కూడా తగిలింది. తోట అచ్చమ్మ మంచం దిగలేకపోయింది. మరునాటికి జ్వరం మరింత పెరిగింది. ఆచారి గారి దగ్గర మందు తెచ్చి వీరమ్మే సేవ చేస్తోంది.

ఎర్రచ్చమ్మ తూర్పు నుంచి వచ్చింది. శ్రీకాకుళం దగ్గరలో ఉన్న బుద్ధిపాలెం ఆమెది. బతుకు తెరువు కోసం భర్త ఇద్దరు పిల్లలతో గోదావరి తీరం చేరింది. తూర్పు గోదావరిలో పంటలెక్కువ. బొబ్బర్లంక దాటి ఓ పల్లెలో స్థిరపడ్డారు. మొగుడు పొలం పని చేసుకునేవాడు. ఎర్రచ్చమ్మకి తోటచ్చమ్మతో, వీరమ్మలతో పరిచయమయింది. అప్పటికే తోటచ్చమ్మ, వీరమ్మ, రాజమ్మలు ధాన్యం దంచేవారు. వారితో ఎర్రచ్చమ్మ కూడా కలిసింది. అంతక్రితం అక్కడ కూడా అంత ధాన్యం పంట పడేది కాదు. క్రమంగా ఎరువుల వల్ల, వ్యవసాయంలో కొత్త మెళుకువల వల్ల ధాన్యం మరింతగా పండించడం మొదలుపెట్టారు. ఆ చుట్టుపక్కల అంతా సిరిగల ప్రాంతంగా పేరు వచ్చింది.

ఈ నలుగురు దంపుళ్ళాళ్ళుగా పేరుపడ్డారు. వీరమ్మది కూడా ఆ వూరు కాదు. ఆ చుట్టుపక్కల ఏదో వూరు.

ఆమెకు పెళ్ళయిందో లేదో ఎవరికీ తెలీదు. కొందరు పెళ్ళయింది కాని భర్త వదిలేసాడు అంటారు. ఏదైనా సంతానం కూడా లేదు. ముందు వెనుక ఎవరూ లేరు. ఈ వూరు వచ్చాక తోట అచ్చుమ్మతో కలిసి రోకలి పట్టింది. రాజమ్మ, అప్పటికే ఆ వూళ్ళో తోటచ్చుమ్మతో కలిసి ధాన్యం దంచేది. ఇద్దరికి ముగ్గురు తోడయ్యారు. ఎత్తిన రోకలి దించకుండా ముగ్గురి చేతి నిండా పనే. తోట అచ్చుమ్మది అసలు ఆ వూరే. ఆ వూరు చివరన పెద్ద తోట ఉంది. ఆ తోట మధ్యలో ఓ చెరువు వుండేది. తోట ముందు మేడలో ఇంటి యజమాని ఉండేవాడు. వెనుక ఓ పాకలో తోట కాపలా కాసే నరసయ్య, భార్య అచ్చుమ్మ ఉండేవారు. నరసయ్య తండ్రి, తాత కూడా అక్కడ బతికిన వాళ్ళే. వాళ్ళ తరం గడిచింది. ఇప్పుడు నరసయ్య తరం. ఆ తోటలో ఉండబట్టే తోట అచ్చుమ్మ, తోట నరసయ్య పేర్లు అందరి నోట్లో అలవాటు పడిపోయాయి. తోట అచ్చుమ్మకి ఓ కొడుకు, కూతురు పుట్టారు. కూతరు ఏళ్ళు రాకుండానే చనిపోయింది. సీమ చింతకాయలు ఎక్కువ తినేది. అందుకే వాతం కమ్మి చనిపోయిందని ఊరిడి మంది అనుకున్నారు. అచ్చుమ్మ కూతురి మీది ప్రేమతో చాలారోజులు ఏడుస్తూనే ఉంది. దానిమూలంగా ఆమె కళ్ళల్లో పువ్వు లేశాయి. ఆ కాలంలో ఇంగ్లీషు డాక్టర్లు లేరు. నాటు వైద్యమే. ఓ కంటిలో పువ్వు తగ్గిపోయింది. మరో కన్ను పూర్తిగా నయం కాలేదు. చూపు కాస్త మందగించింది. అయినా పోటు మాత్రం బాగా వేస్తుంది. సంసారం హాయిగా సాగిపోతోంది.

తోట నరసయ్య ఒకరోజు తోటలో పని చేస్తుంటే పాము కరిచి చనిపోయాడు. మంత్రగాళ్ళ మంత్రాలు పనిచెయ్యలేదు. కొడుకు ఆమె ఆ తోటలో ఉన్నారు. భర్త పోయాక తోట అచ్చుమ్మ రవిక ఆచార ప్రకారం మానేసింది.

కొడుక్కి 18 సం. వచ్చాయి. పెళ్ళి చెయ్యాలనుకుంది. వాడికి తోట పని నచ్చలేదు. బొంబాయిలో ఉద్యోగాలు దొరుకుతున్నాయి అంటూ కొందరు యువకులు ప్రయాణమయ్యారు. అచ్చుమ్మ మాట వినిపించుకోకుండా వాడు కూడా బొంబాయి ప్రయాణమై వెళ్ళిపోయాడు. అచ్చుమ్మ గుండెరాయి చేసుకుంది.

కొడుకు మీది ఆశతో తోట అచ్చుమ్మ వడ్లు దంచే పని మరింత చేస్తోంది. డబ్బు కూడా బాగానే పోగు చేసుకుంది. ఆ తోట యిల్లు వదలి వీరమ్మ ఇంటి పక్కనే ఓ గుడిసెలోకి వచ్చేసింది. రాజమ్మ అందరి కంటె పెద్దది. ముసలిదై పోయింది. ధాన్యం దంచే పని క్రమంగా మానేసింది.

ఎఱ్రచ్చుమ్మ ఇద్దరి పిల్లలకి పెళ్ళిళ్ళు అయ్యాయి. బంధువులంతా అక్కడే ఉండడం వల్ల సంబంధాలు రెండూ అటే. పెళ్ళిళ్ళు అయ్యాక కొడుకు కోడలి వెంట వెళ్ళిపోయాడు. కూతురు అత్తారింటికి వెళ్ళిపోయింది. మగడు కాస్త ముసలివాడు. జబ్బు చేసి అతను చనిపోయాడు. పిల్లలు రమ్మన్నా వెళ్ళలేదు. 'రెక్కలు ఇరిగిన్నాడు వత్తారా!' అంది కొడుకుతో. ఈమె రవిక మానేసింది. పచ్చటి రంగు, మెడలో పట్టెడ. చెవులకి, ముక్కులకు పోగులు. చిన్న అడ్డ బాస. ఆమె ఎఱ్రగా ఉండడం వల్ల ఆ వూళ్ళో 'ఎఱ్రచ్చుమ్మ'ని పిలిచేవారు. వీరమ్మ చెవులకి, ముక్కులకి, మెడలో అన్నీ గిల్టు నగలే. ఆ నగలు పెట్టుకోడం ఆమెకు ఓ సరదా! నగలు నల్లపడినా గిల్టురాళ్ళు గుడ్డిగా మెరుస్తూనే ఉన్నాయి.

వారం రోజులకి జ్వరం పూర్తిగా తగ్గి తోట అచ్చుమ్మ లేచి తిరగగలిగే స్థితికి వచ్చింది. ఆరోజు ఓ పిడుగుపాతం లాంటి వార్త ఊరంతా గుప్పుమంది.

"ఈ వూళ్లో ధాన్యం మిల్లు కడతారుట! ధాన్యం దంపవలసిన పనేలేదు. రోళ్ళు, రోకళ్ళు అక్కరలేదు. బస్తాలకొద్దీ ధాన్యం మిల్లు ఆడేస్తుందిట!" ఎక్కడ చూసినా జనం గుంపులుగా నిలబడి చెప్పుకుంటున్నారు.

ఆ వార్త వినగానే ఆ ముగ్గురి గుండెల్లో రాళ్ళు పడ్డాయి. "మన పొట్టలు కొట్టడానికే ఈ ధాన్యం మిల్లు వస్తున్నట్టుంది" అనుకున్నారు ముగ్గురు. వారికి చెప్పలేని బెంగ ప్రారంభమయింది. "ఆపద వచ్చి మీద పడుతుంటే అనుభవించవలసిందే" అని అనుకున్నారు.

తోట అచ్చుమ్మ మంచం మీద ఉండగానే మిగిలిన ఇద్దరూ వెళ్ళి నానపెట్టిన నూకలు పిండి కొట్టి వచ్చారు. ధాన్యం దంపమని చాలా మంది కబురుపెట్టారు. ఇద్దరూ కలిసి ధాన్యం దంపడం చాలా కష్టం. తోట అచ్చుమ్మ త్వరగా కోలుకోవాలని అమ్మవారికి మొక్కుకున్నారు కూడా. తీరా ఆమె కోలుకునేటప్పటికి ఇటువంటి వార్త వచ్చింది.

"అచ్చుమ్మ ఉన్నదా?"

"ఆ! వున్నదయ్యా! తమరే వచ్చినారేటి?" ఓ యింటి యజమానిని చూసి ఆశ్చర్యంగా అడిగింది ఎఱ్రచ్చుమ్మ.

"పొద్దుగాలే రాండి! వడ్లు దంచాల?" ఆ మాట చెప్పి ఆయన పనైపోయినట్లు వెళ్ళిపోయాడు.

ముగ్గురి కళ్ళు ఆనందంతో మతాబుల్లా వెలిగాయి. ఆనందంతో ఉక్కిరిబిక్కిరయ్యారు. వారికి కాసేపటి వరకు నోట మాటే రాలేదు. "ఆవుడు మన కాడే వున్నాడు" అనుకుని తృప్తిపడ్డారు. ఆ రాత్రి వారి కంటికి కునుకు రాలేదు. ఎప్పుడు తెల్లవారుతుందా అని ఎదురు చూస్తూనే ఉన్నారు. వెలుగు రాకుండానే లేచారు. కలో గంజో తాగి, అన్నం మూటలు సద్దుకున్నారు. సూర్యునితో పోటీ పడుతూ ముగ్గురు పనికి బయలుదేరారు. ముగ్గురు పదునైన రోకళ్ళు తయారు చేయించుకున్నారు. ఎక్కడికి వెళ్లినా ఆ రోకళ్ళు భుజాన పెట్టుకునే బయలుదేరుతారు. రైతుల భుజాన నాగళ్ళలా వీళ్ళు రోకళ్ళు మరచిపోరు. కనపడ్డ వాళ్ళనందరిని ధాన్యం మిల్లు సంగతి అడుగుతూనే ఉన్నారు.

"అప్పుడే వత్తాదా ఏటి? మిల్లు కట్టాలా! మిషన్లు రావాలా! ఓ ఏడాదవుద్ది?" వాళ్ళ సమాధానం విన్న ఆ ముగ్గురు "ఇప్పట్లో ఏం కాదన్న మాట" అని అనుకున్నారు. వారి మనస్సులు కాస్త కుదుటపడ్డాయి.

ఆ ఇంట్లో పెళ్ళట. నాలుగు రోజులు ధాన్యం దంపుతూనే ఉన్నారు. తర్వాత వరి పిండి దంచారు. విసుర్రాయి మీద కందిపొడి, ధనియాల పొడి వగైరాలు విసిరారు. చేతి నిండా పనే.

అది పెళ్ళిళ్ళ కాలం. ఆ యింట్లో పని కాగానే మరో యింట్లో. అలా రెండు నెలలు చేతుల నిండా దంపుళ్ళ పనే. ముగ్గురి చేతుల నిండా డబ్బే. వీరమ్మ జాగ్రత్తగా దాచుకుంది.

ఎఱ్రచ్చుమ్మ కూతురు పురిటికొచ్చింది. కోడలు చంటి పిల్లాడిని చంకన వేసుకు వచ్చింది. చేతిలో డబ్బు బాగానే ఖర్చు పెట్టింది. వేడుకలు బాగానే జరిపించింది. బొంబాయి నుంచి తోటచ్చుమ్మ కొడుకు వచ్చాడు. బంధువులంతా పెళ్ళి చెయ్యమని పట్టుపట్టారు. తమ్ముడు కూతురితో కొడుకు పెళ్ళి భారీగానే చేసింది.

"కొద్ది కాలంలోనే తిరిగి వత్తానమ్మ! బెంగపడబోకా" అంటు తల్లికి నచ్చచెప్పి తోటచ్చుమ్మ కొడుకు పెళ్ళాన్ని తీసుకుని బొంబాయి వెళ్ళిపోయాడు. తిరిగి వస్తాడని కొండంత ఆశతో కొడుకుని సాగనంపింది ఆ తల్లి.

దొరికిందే సమయమని ఆ ముగ్గురు ధాన్యం దంపుడు బాగానే చేస్తున్నారు. డబ్బు దాచుకుంటున్నారు. పడిన కష్టం మరచిపోతున్నారు. ధాన్యం మిల్లు కట్టడం పూర్తయింది. అనుకున్న దానికంటే ముందుగానే ధాన్యం ఆడటం ప్రారంభించింది. చాలామంది ఈనాందారులు ధాన్యం ఆడించి బియ్యం అమ్మకానికి పట్నం పంపేస్తున్నారు. మిల్లులో ఆడిన బియ్యం తెల్లగా మెరిసిపోతున్నాయి. వారికి బోలెడు లాభం వస్తోంది.

దంపుడు బియ్యం ఆరోగ్యమని ఇళ్ళల్లో వండుకోడానికి ధాన్యం దంపించుకుంటున్నారు. కొత్తగా ఏది వాడుకలోకి వచ్చినా చాలామంది స్వీకరించరు. వారి మనసు అంగీకరించదు. అది మానవ స్వభావం. దేనికైనా అలవాటుపడాలి. ఆ ముగ్గురి పనికి ఏ ఆటంకం లేకుండా పని సాగుతూనే ఉంది. అయినా 'కొత్త వింత పాత రోత' అన్న పెద్దల మాటే ఆచరణలోకి వచ్చింది. మరరోకళ్ళు వచ్చాయి. ఇంక వారికి పనే లేదు. క్రమంగా అందరూ ధాన్యం మిల్లుల్లోనే ఆడించుకోడం మొదలుపెట్టారు. అయినా మిల్లు నుంచి ఆడించి వచ్చిన బియ్యం చెరగాలి, నూకలు వేరు చెయ్యాలి, పిండి కొట్టాలి! అలా ముగ్గురికీ పని దొరుకుతూనే ఉంది.

అయినా ఆ ముగ్గురికి తృప్తిగా లేదు. ముగ్గురూ బెంగ పెట్టుకున్నారు. చేతుల్లో పని లేక దిగులు పడిపోతున్నారు.

ధాన్యం దంచే రాతి గుంటలు చాలామంది తీయించేసి అక్కడ గచ్చు చేయించేసారు. రాతి రోళ్ళు మూలపడ్డాయి. రోకళ్ళు కూడా మూలపడ్డట్టే. ఎప్పుడో పిండి దంచడానికే వాటి అవసరం. అటుకులు దంచే రాతి రోళ్ళూ మూలకెళ్ళాయి. రెడీమేడ్ అటుకులు వచ్చాయి.

ఆ ముగ్గురికీ ఈ బెంగతో ముసలితనం మీదపడినట్లయింది. ఇంక చేసేది ఏమీ లేదు. ఊళ్ళో అందరూ వారి చుట్టూ తిరిగేవారు. ఇప్పుడు వాళ్ళని పట్టించుకునే వారు లేరు. వీరమ్మ తన రోకలి తోట అచ్చుమ్మకే ఇచ్చేసింది. వీధుల్లో టీ బడ్డీ పెట్టుకుంది. ఏ ఎండకు ఆ గొడుగు పట్టే స్వభావం ఆమెది. ఇప్పుడు ఆమె బిజీ ఆమెది. ఆమె సంపాదన ఆమెది. ఎఱ్రచ్చుమ్మ పిల్లలు వచ్చి ఆమెను తిరిగి వాళ్ళ ఊరికి తీసుకువెళ్ళిపోయారు. ఆ రోకలి కూడా తోటచ్చుమ్మ ఇంట పెట్టేసింది. తోట అచ్చుమ్మ కంటికి కునుకు లేదు. రోకళ్ళను చూస్తే ఆమె గుండె చెరువవుతోంది. చేటతో బియ్యం చెరుగుతుంటే పిచుకలు, పిట్టలు చుట్టూ తిరిగేవి. కోడి పిల్లలు కాళ్ళకు అడ్డుపడేవి. ఆ దృశ్యం ఆమె కళ్ళ ముందు సినీమా రీలుగా తిరుగుతోంది. తనకు ముసలితనం వచ్చేసింది. పిండి కూడా పోటెయ్యలేదు. అంతలో ఒకనాడు కొడుకు, కోడలు బొంబాయి నుంచి వచ్చారు. "నే వచ్చేసినా! ఓయమ్మా! నీకు నేనున్నానే" అన్నాడు కొడుకు. బొంబాయి నుంచి వచ్చాడని వెంటనే అతనికి రైసు మిల్లులో ఉద్యోగం ఇచ్చారు.

"ఓ యత్తా! నే పిండి దంచుతా! పసుపు దంపుతా, కుంకుమ తయారు చేసి పట్నంలో అమ్ముతా! ఓ యత్తా నేనున్నాగా!" అంది కోడలు. అత్తకు కొండంత ధైర్యమిచ్చింది.

"అబ్బో ఈ రోకళ్ళు పదునుగా ఉన్నాయి. నా పనికి పనికొత్తయె" అంది కోడలు . రోకళ్ళ వైపు తృప్తిగా చూసింది అచ్చుమ్మ.

తోట అచ్చుమ్మ కళ్ళు మూతలు పడ్డాయని ఆ కొడుక్కి కోడలికి తెలీదు.

"అచ్చుమ్మ కల ఎంత గొప్పదో", తరువాత అందరు అనుకున్నారు.

▲